

■ TRIBUNA POLITICA

Vatgas cun cornas – gea!

DA SILVA SEMADENI,
CUSSEGLIERA NAZIUNALA

Ins discorra pauc da l'iniziativa «Vatgas cun cornas». La discussiun en connex cun las votaziuns dals 25 da november sa concentrescha surtut sin l'iniziativa engianavla da la pps davart l'autodeterminaziun. Cun questa votaziun vul la pps far strada per sias iniciativas cunter ils esters, per sias propostas da midar la Constituziun federala cuntrarias als dretgs umans ed al dretg internaziunal. La pps periclitoscha uschia la stabilitad e la segirezza giuridica dal stadi da dretg ed indeblescha la piazza economica e la protecciun dals dretgs umans. Segiramain na garantoscha ella betg dapli autodeterminaziun. La Svizra è gia oz il pajais nua che la democrazia directa vegn ad esser vivida il pli intensivamain. I na fa betg star stut che la debatta è talmain buglienta.

L'iniziativa populara «Vatgas cun cornas» resta percenter marginala en las discussiuns politicas. Ella zuppenta dentant in istorgia plain emozziuns, mussa in lung combat cunter il current, ina passiuon contagiusa per la defensiun da la dignitad da noss animals da chasa. Ils promoturs, en emprima lingua in

pur dal Giura cun ragischs sursilvanas, *Armin Capaul*, e sia pitschna cuminanza d'interess «Hornkuh», han rimnà pli che 150 000 sutscriziuns per las vatgas cun cornas. L'iniziativa dumonda sulettamain in sustegn finanziel per quels e quellas che tegnan vatgas e chauras cun cornas. Ella na scumonda betg da scornar ils animals e na vul er betg augmentar il preventiv agricul.

Avant che lantschar l'iniziativa populara han empruvà ils promoturs tut las pussaivladads per cuntanscher lur finamira: intervenziuns persunalas a Berna, ina petiziun cun 18 000 sutscriziuns, propostas durant las tractativas da la politica agrara 2014–2017. Senza success, la politica federala nun ha vuli chattar nagina resposta a lur pretensiun moderada. La votaziun populara repre-

schenta pia la davosa schanza per las vatgas e chauras cun cornas. E perquai sustegn era jau l'iniziativa.

Las fieras da muvel *A*ves'ins nossas vatgas da latg cun las nattas da las cornas brischadas e lur cumparsa trista d'in animal mutilà. Las cornas èn ina part integranta da l'animal nua ch'il sang cula tras, ellas èn chaudas. Las cornas servan a stabilir l'ierarchia sociala tranter las vatgas, a la comunicaziun, a la tgi-ra dal corp. Ina giada eran las cornas da la vatga la luschezza dal pur! E sin l'emballadi dal latg ed en la reclama turistica ins na vesa betg ina vatga senza cornas.

Las vatgas vegnan scornadas per motivs economic, pertge cun cornas ins dovra dapli piazza en stalla. Sche l'iniziativa vegn acceptada dal pievel, lura chatta il parlament ina pussaivladad per indemnizar ils purs che tegnan vatgas cun cornas senza ch'il preventiv agricul vegnia augmentà. En mintga furma da stalla, er en las stallas libras, èsi pussaivel da tegnair vatgas cun cornas e respectar las reglas da la protecciun dals animals. I vala la paina da sustegnair quest pitschen pass per salvar la dignitad da noss pli chars animals domestics.

Er en il Grischun han lavurers fatg chauma

■ (rtr) Il 1918 èsi vegni en Svizra bunamain tar in guerra civila. En l'entira Svizra han radund 250 000 lavurers fatg chauma. Er en il Grischun èsi vegni fatg chauma en singuls lieus. Il cumenzament dal 20avel tschientaner hai dà en Svizra gronda tensiun tranter ils burgais ed ils socialdemocrats. Las pajas bassas ed ils auts pretschs d'aliments sajan la culpa dals burgais, han pretendi ils socialdemocrats. Da l'autra vart è

creschida la tema dals burgais ch'ils sanesters veglian cupitgar la regenza. Exact quai era capità en las terras vischinas suenter l'Emprima Guerra mundiala (1914–1918). La Svizra è stada avant ina guerra civila. Durant dus dis han fatg ils lavurers chauma. Tut è stà airi. Cunquai che la tema d'ina revoluziun era creschida han decidi las personas ch'han fatg chauma da puspè reprender la lavur. En il Grischun saja dentant succedida

mo ina pitschna chauma, declera l'istoricher *Adolf Collenberg*. L'industria era pitschna ed uschia haja dà ina chauma sulettamain tar la Viafier retica e tar ils tipografs en las stamparias. La gronda part da la populaziun haja percurschi mo pauc. Mo en ils centers sco Tavau, Landquart u Cuir sajan la chauma stada da sentir. Ils pli blers abitants en il Grischun han percurschi pir pli tard con difficila che la situaziun saja stada en l'entira Svizra.

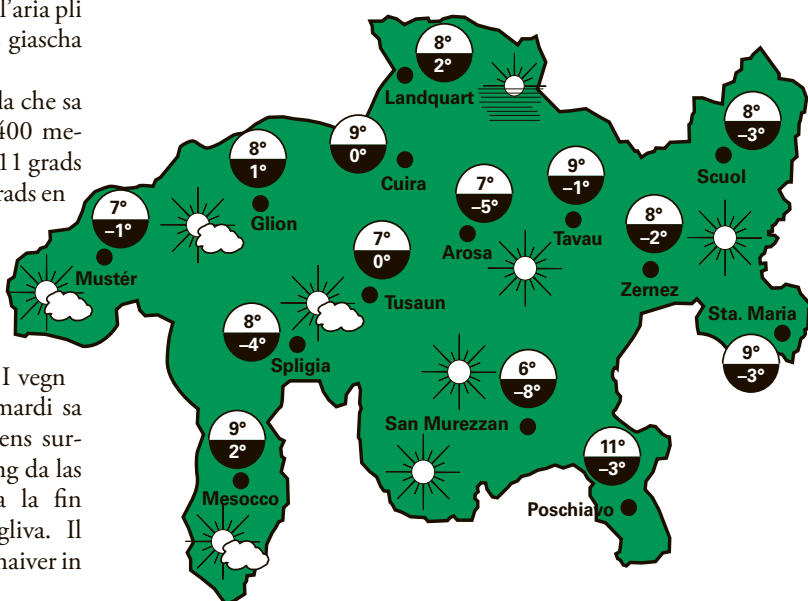
■ L'AURA

Sur la nebla fai bel e miaivel

Situaziun generala: Sur l'aria pli fraida giu en las valladas giascha aria pli chauda.

Oz: Sur il cunfin da nebla che sa chatta tranter 1100 e 1400 meters èsi bel e miaivel e fin 11 grads chaud en il nord e fin 7 grads en l'Engiadina'Ota.

Prognosa: Sonda, dumengia e glindesdi èsi sur la nebla, che po tanscher da 1300–1700 meters, aura detg sulegliva. I vegn in zic main miaivel. Il mardi sa mida l'aura ed igl è savens surtratg. En il sid fai per lung da las Alps ed en l'Engiadina la fin d'emna aura detg sulegliva. Il glindesdi ed il mardi poi naiver in zic sin 500–800 meters.

■ NOVITADS WWW.RTR.CH

Alvra: Sgumbrar ils pilasters cupitgads

La Swissgrid è actualmain vi da transportar davent ils arbers d'alta tensiun ch'èran cupitgads tras il stemprà «Vaia» sin il Pass da l'Alvra ils 30 d'october 2018. Ils quatter pilasters duain vegnir remplazzads. Cura n'è dentant anc betg cler. En emprima lingua haja la segirezza prioritad, ha suttastrigà il manader da la regiun ost tar Swissgrid, *Christian Arpagaus*. Perquai vegnan ils arbers tagliads dapart toc per toc e sgladads davent cun l'helicopter. Fin la fin da l'emna che vegn duess il material vegnir transportà giu da l'Alvra. Ils quatter arbers ch'èn cupitgads n'hajan per il mument betg ina funcziun che influenzass il provediment da forza electrica, ha precisà Arpagaus. Uschia vul ins uss segirar ils auters pilasters lung il pass ch'èran colliads cun quels donnegiads e decider pir suenter cura ed en tge furma ch'els vegnan remplazzads. Segir correspundian ils novs arbers a las novas prescripciuns ed hajan cun quai er dad esser pli fermes e pli resistentes sco anc avant bun 60 onns. Tenor Arpagaus giogan la natira e sias forzas adina pli fermas ina gronda rolla tar la planisaziun. Quant aut ch'il donn è per la Swissgrid na saja anc betg enconuschent. I saja da far quint dentant segir cun in import enturn in milliun francs.

Capaul presidescha ils editurs grischuns

Tar sia radunanza da commemorers ha l'uniun dals editurs «Cudeschs dal Grischun» elegi *Anita Capaul* da la Chasa Editura Rumantscha sco presidenta. Quai scriva l'uniun en ina comunicaziun per las medias. Sco presidenta da l'uniun vegn Capaul ad esser responsabla en avegnir ensemen cun la suprastanza per accziuns da reclama e marketing a favur dal cudesch grischun. En l'uniun, ch'i dat dapi il 1991, èn organisads 11 commembers. En pli hajan ils commembers approvà novs statuts. Tranter auter duajan er chasas edituras extrachantunales, che publitgeschan sur dal Grischun, pudair vegnir commembras.

Filiala da La Posta a Casti resta per entant

La Posta Svizra na dat betg si sia filiala a Casti. Sco quai che La Posta communitescha saja la raschun principala per questa decisiun ils plans da sviluppar l'areal da la staziun e dad eventualmain construir in center d'administraziun. Fin il

2022 vul La Posta lura avrir a Casti ina filiala cun in partenari adattà. Sche quai na gartegia betg duaja dar in servetsch da chasa. Ils ultims onns ha La Posta serrà successivamain filialas en il Grischun e l'entira Svizra.

Nov lieu per piazza da tennis e glatsch a Savognin

Perquai che las pendicularas da Savognin construeschan ina nova telecabina da Savognin a Tigignas la proxima primavaira dovri ina nova soluziun per la piazza da tennis ed il glatsch. La vischnanca vul transferir ils implants da sport a La Nars. Sco quai che *Giancarlo Torriani*, supstant da la vischnanca Surses, ha ditg envers RTR vul la vischnanca construir a La Nars ina nova piazza da sport per radund 1,8 milliuns francs. Per la stad duai dar trais piazzas da tennis che pon l'enviern vegnir duvradas sco patinera cun glatsch artificial. Sch'il project gartegia, alura duain

svanir era las duas piazzas da tennis dasperas la Gelgia a La Nars. Là pudessi dar parcadis per ils sportists. Las lubientschas n'èn dentant betg anc avant maun. En votaziun davant la radunanza communal duess il project ir en il decurs da l'auter onn. En funcziun duai la nova piazza da sport ir sin l'enviern 2020/21 – l'enviern avant duai vegnir fatg mo in provisor. Il Club da curling da Savognin per exempel beneventa ils plans da la vischnanca Surses: Cun ina piazza cun glatsch artificial saja en l'avegnir la segirezza da pudair giugar pli gronda, ha ditg il president *Conrad Platz*.

Qua nua nua che la piazza da tennis sa chatta pudessi en l'avegnir dar parcadis.

FOTO RTR, F. BELLOTTI

Swiss Music Awards da nov a Lucerna

La pli gronda surdada dals premis da musica en Svizra, ils Swiss Music Awards, mida lieu. Il 2019 vegn la surdada organisada a Lucerna suenter 11 onns a Turitg. Quai communiteschan ils organisateurs. Il nov lieu duai rinforzar la muntada

da l'eveniment cultural. Per quest intent saja il KKL a Lucerna il lieu ideal, hai num. Tar ils Swiss Music Awards vegnan surdads premis en passa 10 categorias. Ils ultims onns è la surdada stada en il Hallenstadion a Turitg.